

การเปรียบเทียบความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุก ระหว่างจังหวัดนครราชสีมากับจังหวัดบุรีรัมย์

THE COMPARISON OF BELIEFS AND THE CEREMONY ON PAYING RESPECT TO MAE YANANG TRUCKS BETWEEN NAKHON RATCHASIMA AND BURIRAM PROVINCE

นริศรา จอห์นอก¹, นาดยา สุวรรณนิตย์กุล², ปาณิศา จินโน³,

นราธิป นามมูลน้อย⁴, วชิรวิทย์ บุญหลง⁵, วิชญ์พล เพ็ญสกุลโรจน์⁶,

รุจาภา ประวงษ์⁷, ศันสนีย์ มณีโชติ⁸, สุรัชชัยภัทรดิษฐ์ ภูมิภักดิเมธี⁹

Nalissara Johonok¹, Nadtaya Suwannitkun², Panisa Jeenno³,

Naratip Nammoonnoy⁴, Wachirawit Boonlong⁵, Wichaphon Fueangsakunrot⁶,

Rujapha Prawong⁷, Sunsanee Maneechot⁸, Surachaiphatttharadit Phumphakdimethi⁹

บทคัดย่อ

คนไทยในสังคมไทยมักมีความเชื่อในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อในลัทธิการเมือง ความเชื่อในเรื่องโชคลาภ ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ และความเชื่อเรื่องผีบางเทวดา ซึ่งเชื่อกันว่าสิ่งเหล่านี้สามารถดลบันดาลให้คุณประโยชน์และให้โทษแก่มนุษย์ได้ ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่องแม่ย่านาง ด้วยความเชื่อที่ว่า แม่ย่านาง คือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยให้ความเคารพนับถือ แม่ย่านางช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ให้แก่พาหนะ ไม่ว่าจะเป็น รถ เรือ เครื่องบิน ความเชื่อนี้อยู่กับคนไทยมาอย่างยาวนาน ทำให้เรามักจะเห็นเรื่องการทำพิธีไหว้แม่ย่านางตามพาหนะกันอยู่บ่อยๆ การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องแม่ย่านางรถบรรทุกและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบล

¹⁻⁹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

ยายแยมวัฒนา อำเภอนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เจาะลึก โดยผู้ให้สัมภาษณ์ของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอนางรองบุรีรัมย์ นครราชสีมาจำนวน 6 คน ได้แก่ หมอธรรม(ผู้นำประกอบพิธี) 1 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้านผู้ร่วมพิธี 4 คน และผู้ให้สัมภาษณ์ของบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6 คน ได้แก่ พระภิกษุ (ผู้นำประกอบพิธี) 1 รูป ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน และชาวบ้านผู้ร่วมพิธี 4 คน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผลในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอนางรองบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อที่แตกต่างกัน ในแง่ของความเชื่อแม่ย่านาง พบว่าบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา เชื่อว่าแม่ย่านางเป็นรุกขเทวดา ส่วนบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อว่าแม่ย่านางเป็นภูติผี ดังนั้นจึงทำให้สิ่งของที่นำมาถวายมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละพื้นที่ สิ่งของที่นำมาถวายบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา จะถวายอาหารหวาน ผลไม้จะไม่นำอาหารคาว และสุรามาถวาย แต่บ้านยาย จังหวัดบุรีรัมย์ คำนะถวายทั้งอาหารคาว อาหารหวาน ผลไม้ และสุรา ขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง พบว่า ในการประกอบพิธีบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา จะกำหนดวันที่แน่นอน ส่วนบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์จะไม่มีกำหนดจะจัดขึ้นก่อนวันขึ้นปีใหม่หรือหลังจากเสร็จสิ้นการไช้รถ ส่วนการประกอบพิธีบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา จะมีหมอธรรมเป็นผู้นำประกอบพิธี ส่วนบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จะมีพระภิกษุมาเป็นผู้นำประกอบพิธี จะเห็นได้ว่าความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกันซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่

คำสำคัญ : ความเชื่อ, แม่ย่านาง, การประกอบพิธี

Abstract

This study aimed to compare beliefs about Mae Yanang trucks and the ceremony to pay respect to Mae Yanang trucks between Ban Nong Hua Rad, Laem Thong Sub-district, Nong Bun Mak District, Nakhon Ratchasima Province and Ban Yai Kham, Yai Yam Watthana Sub-district, Chaloem Phrakiat District, Buriram Province. This research was qualitative research which the researcher conducted and gathered information from books, journals, articles and related research. The research tool was an in-depth interview and the obtained data was analyzed and summarized through a descriptive form.

The results of the research showed that the beliefs and the ceremony to pay respect to Mae Yanang trucks between Ban Nong Hua Rad, Laem Thong Sub-district, Nong Bun Mak District, Nakhon Ratchasima Province and Ban Yai Kham, Yai Yam Watthana Sub-district, Chaloem Phrakiat District, Buriram Province were different. In terms of the beliefs of Mae Yanang, it was found that Ban Nong Hua Rad believed that Mae Yanang was a rogue god. As for Ban Yai Kham, there was a belief that Mae Yanang was a ghost. Therefore, the offerings for Mae Yanang were different according to the beliefs of each area. The offering items of Ban Nong Hua Rad were dessert and fruits. Villagers did not offer savory food and liquor to her. On the other hand, Ban Yai Kham villagers offered all kinds of food which were savory food, sweet food, fruit, and liquor.

In terms of the process of performing the ceremony to pay respect to Mae Yanang, it was found that in performing the ceremony at Ban Nong Hua Rad, the certain date would be scheduled. However, for Ban Yai Kham, the date was not be fixed. They normally held the ceremony before the New Year's Day or after finishing the use of car. In addition, in terms of the ceremonial leaders at Ban Nong Hua Rad, there was a Mor Tham to lead the ceremony. As for Ban Yai Kham, there were monks leading the ceremony. It can be concluded that the beliefs and ceremonies of paying respect to Mae Yanang in both areas are different in term of uniqueness of each area.

Keywords : beliefs, Mae Yanang, ceremony

บทนำ

มนุษย์ทุกคนเกิดขึ้นมาพร้อมกับความเชื่อ และความเชื่อยังเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับมวลหมู่มนุษย์ ซึ่งมีอยู่มากมายและยังถือเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ในสมัยโบราณ ส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสภาพธรรมชาติกับมนุษย์ที่จะนำมาอธิบายกับสิ่งนั้นได้ จึงเกิดแนวความคิดว่า จะต้องมียี่หนึ่งสิ่งใดลบลับดาลให้เกิดขึ้นและเป็นไปแม้จะยังไม่รู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร และสิ่งนั้นต้องมีอำนาจ ซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าสิ่งที่เหนือธรรมชาตินั้นคืออะไร มนุษย์ถือว่าสิ่งลึกลับที่มองไม่เห็นตัวตนและถือว่ามีอิทธิฤทธิ์อำนาจเหนือมนุษย์ให้คุณและให้โทษบันดาลให้เกิดความสุขและความทุกข์แก่มนุษย์และคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดีเกิดความสุขให้กับตนเอง (พระใบฎีกาหัตถ์ กิตติโนโท, 2563)

ความเชื่อของคนไทยมีความหลากหลายทางความเชื่อ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวคือ มีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลึกลับ ผีบรรพบุรุษ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเชื่อว่าจะสามารถให้ความช่วยเหลือให้คุณประโยชน์ อีกทั้งยังสามารถให้โทษแก่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ จึงทำให้เกิดการบูชาหรือการเซ่นไหว้ เช่น การบูชาผีบรรพบุรุษ เช่น ไหว้ผีเจ้าที่ การไหว้ผีบ้านผีเรือน หรือแม้กระทั่งการไหว้ผีนางไม้และรุกขเทวดาที่สิงสถิตอยู่ในต้นไม้ ซึ่งหากใครต้องการตัดไม้ไปแปรรูปหรือใช้ประโยชน์จะต้องมีการบูชาหรือเซ่นไหว้ เมื่อทำพิธีแล้วก็สามารถนำไม้ไปสร้างสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ การสร้างบ้านเรือน และการนำไม้ไปต่อเรือ ซึ่งในอดีตมีการเดินทางทางน้ำเป็นหลัก เรือเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการเดินทางในสมัยโบราณ เพราะการเดินทางยังไม่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน การเดินทางส่วนใหญ่จึงเป็นการเดินทางด้วยเรือ จึงเกิดความเชื่อที่ว่า ไม้ที่นำไปต่อเรือจะมีผีนางไม้สิงสถิตอยู่ เกิดเป็นความเชื่อแม่ย่านางเรือ เรือจึงเป็นพาหนะที่สำคัญกับคนไทย คนไทยจึงมีความเชื่อเรื่องแม่ย่านางเรือสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ในเวลาต่อมาเริ่มมีเส้นทางคมนาคมบนบกเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการใช้เกวียน พัฒนามาจนถึงการใช้รถยนต์ และเปลี่ยนมาใช้รถยนต์มากขึ้นจนถึงปัจจุบัน รถยนต์จึงเข้ามาเป็นยานพาหนะสำคัญแทนเรือ เรือจึงค่อย ๆ ถูกทิ้งร้างไป ความเชื่อเรื่องแม่ย่านางจึงส่งผลมาถึงรถยนต์ดังที่ได้เห็นทั่วไปในปัจจุบัน (สมบัติ พลายน้อย, 2560)

ในโลกอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างรวดเร็ว การคมนาคมสะดวกสบายกว่าสมัยก่อน ทำให้รถยนต์เป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การใช้รถยนต์ในการเดินทางขนส่งการใช้รถประกอบอาชีพต่าง ๆ หรือกระทั่งการใช้รถบรรทุกขนส่งสินค้า และจากการที่คนไทยมีความเชื่อเรื่องแม่ย่านางสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีต ที่มีการทำพิธีไหว้แม่ย่านางที่สถิตอยู่ในพาหนะ ทำให้ในปัจจุบันก็ยังเห็นความเชื่อเรื่องแม่ย่านางอยู่คู่กับคนไทย จึงมีความเชื่อว่ารถทุกคันมีแม่ย่านางสิงสถิตอยู่ เกิดเป็นความเชื่อและพิธีไหว้แม่ย่านางรถขึ้น ซึ่งพิธีไหว้แม่ย่านางรถส่วนใหญ่จะทำพิธีไหว้ในช่วงปีใหม่ โดยทั่วไปแล้วจะมีของไหว้แม่ย่านาง ซึ่งประกอบด้วยผลไม้ 5 อย่าง ได้แก่ ข้าวสาร น้ำ หมากพลู ยาสูบมวน เป็นหลัก แต่บางความเชื่อ ก็นำอาหารคาวมาเป็นของ

ไหว้ บ้างก็มีทั้งอาหารหวานและอาหารคาว ซึ่งของไหว้แต่ละอย่างอาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเชื่อในแต่ละภูมิภาค (นางสาวธัญนันท์ คำไทย (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 26 กุมภาพันธ์ 2565))

บ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีการทำสวนผลไม้และทำไร่มันสำปะหลัง เป็นเหตุทำให้ต้องมีการใช้ยานพาหนะที่เป็นรถบรรทุกในการทำงานและขนส่งสินค้าทางการเกษตร ทำให้วิถีชีวิตของชาวหนองหัวแรดมีความเกี่ยวข้องกับรถบรรทุก จึงประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกในทุก ๆ ปี เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ขับขี่และเจ้าของรถบรรทุก ซึ่งสภาพทั่วไปของบ้านหนองหัวแรดมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ (นายแดง โคนนอก (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 27 กุมภาพันธ์ 2565))

บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวและมันสำปะหลัง เกิดการส่งออกสินค้าทางการเกษตรซึ่งจำเป็นต้องมีการใช้รถบรรทุกในการขนส่ง จึงมีการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางเพื่อความสิริมงคลของธุรกิจ และเป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่ผู้ใช้งานรถบรรทุก ซึ่งความเชื่อเรื่องแม่ย่านางรถบรรทุกมีความเชื่อความคล้ายคลึงกับบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา โดยมีความเชื่อว่ารถทุกคันนั้นมีแม่ย่านางสิงสถิตและคอยคุ้มครองอยู่ (พระอธิการแดง อติโณ (การสื่อสารระหว่างบุคคล, 26 กุมภาพันธ์ 2565))

เนื่องด้วยสภาพทั่วไปของทั้งสองพื้นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสภาพภูมิประเทศที่ส่วนใหญ่มีการทำเกษตรกรรม อีกทั้งยังปรากฏความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จะมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการเปรียบเทียบความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้าน หนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบล ยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ และนำผลวิจัยมาเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ความเชื่อเรื่องแม่ย่านางและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกให้เป็นที่รู้จักและดำรงอยู่สืบทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องแม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อเปรียบเทียบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

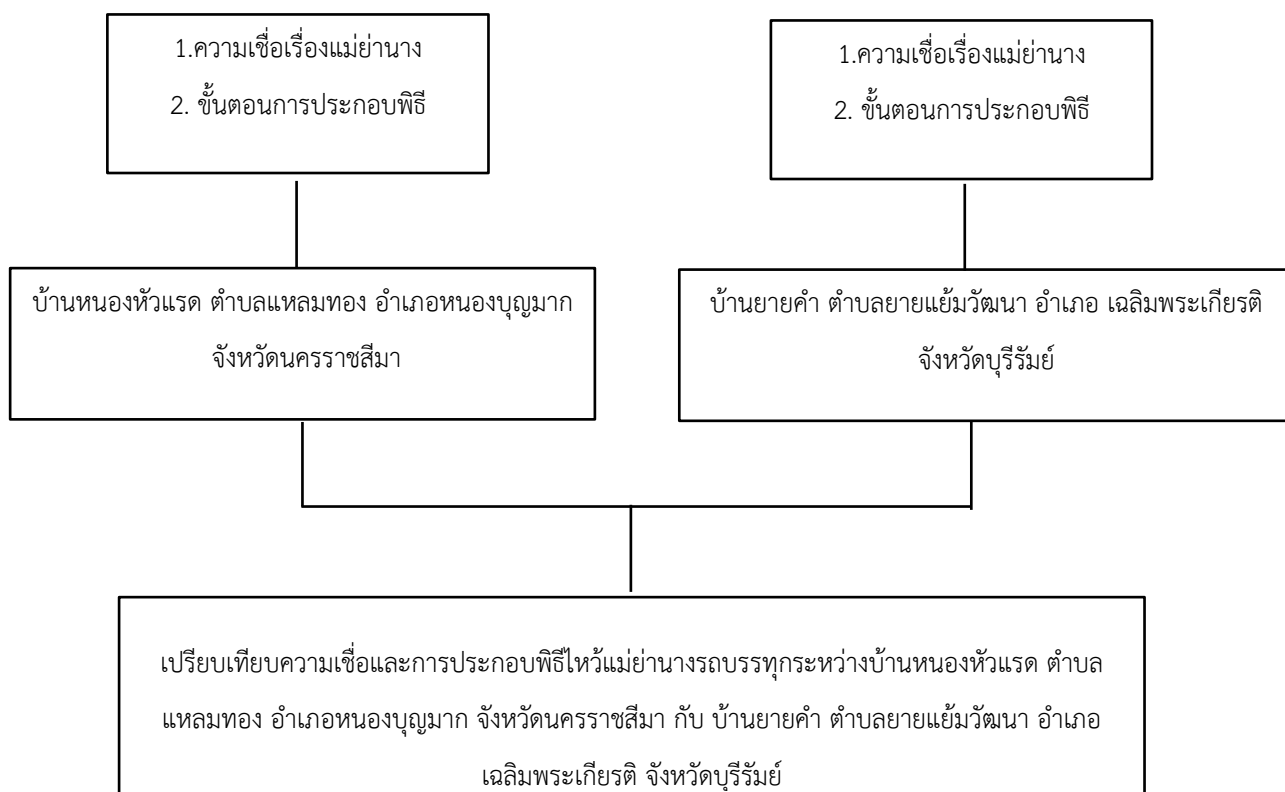
ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในเรื่อง ความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง และการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุก

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเขตพื้นที่การทำเกษตรกรรมระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการเลือกแบบเจาะจงจาก 2 พื้นที่ คือ ชาวบ้านที่มีความรู้ เคยร่วมหรือเคยประกอบพิธีกรรม มีประสบการณ์ ของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 6 คน และบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 6 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย



การทบทวนวรรณกรรม

ความเชื่อเรื่องแม่ม่ายนาง

อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล (2560) กล่าวว่า “แม่ม่ายนาง” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยกราบไหว้บูชาในฐานะผู้คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายประจำพาหนะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เรือ รถยนต์ เครื่องบิน แต่ก่อนหน้านี้นี้ความเชื่อเรื่องแม่ม่ายนาง ไม่เคยปรากฏมาก่อน เดิมสังคมไทยมีความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” มีการทำขวัญสัตว์พาหนะ เช่น ทำขวัญช้าง ทำขวัญควาย รวมถึงการทำขวัญพาหนะ เพื่อให้เป็นสิริมงคล คุ้มครองป้องกันภัยอันตราย และเป็นการกราบไหว้บูชาขอมาเทพารักษ์ อันได้นำต้นไม้มงคลเป็นที่สถิตมาทำเป็นพาหนะ เช่น การทำขวัญเกวียน การทำขวัญเรือ การทำขวัญราชนรถ-ราชยาน

ถาวร สิกขโกศล (2561) กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องแม่ม่ายนางของไทยมาจากความเชื่อเรื่องเทพมาจู่ของจีน แต่ในระยะแรกเรียกทับศัพท์ตามเสียงจีนฮกเกี้ยนว่า มาจู่แม่มาจู่ เดิมทีเป็นเทพของจีนฮกเกี้ยนแพร่ไปสู่จีนชายทะเลทุกถิ่นและจีนตอนใน ไปจนถึงจีนโพ้นทะเลทั่วโลก เป็นเทพที่ได้รับการสถาปนาจากฮ่องเต้ ราชวงศ์ซ่ง หยวน หมิง และชิงสมัยราชวงศ์ชิง เลื่อนจากเทีย่นเพย ซายาสวรรค์ เป็นเทีย่นโฮ่ว ราชนีสวรรค์ และสุดท้ายเลื่อนเป็น เทีย่นซางเซ่งหมู่ พระแม่เจ้าผู้สูงส่งแห่งสรวงสวรรค์ชาวบ้าน เรียกกันหลายคำ เช่น มาจู่ผอ มาจู่เหนียง สมัยต้นราชวงศ์ชิง มีคำอธิบายชื่อนี้ว่า หากเกิดคลื่นลมค้ำชัน เรียกชื่อมาจู่ แล้วท่านจะปรากฏกายแบบปล่อยผม มาช่วยได้ทันกาล ชาวเรือเรียกท่านว่า ฉวนโถวเหนียง แปลว่า พระแม่หัวเรือ เชื่อกันว่าท่านสถิตอยู่หัวเรือ ตรงกับความเชื่อเรื่องแม่ม่ายนางของไทย

ณัฐธินา พรณรัตน์ (2559) ศึกษาเรื่องการสร้างความหมายเกี่ยวกับ “แม่ม่ายนางเรือ” ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดสงขลา พบว่า ชาวไทยพุทธมีการไหว้ก่อนออกเรือโดยใช้รูปและเครื่องเซ่นต่าง ๆ ที่หาได้ง่ายในชุมชนก่อนออกทะเลหาปลา เพราะเชื่อในเรื่องที่แม่ม่ายนางช่วยดลบันดาลให้หาปลาได้ครั้งละมาก ๆ และความเชื่อต่าง ๆ ที่ไม่ให้ปฏิบัติเวลาขึ้นบนเรือ เช่น การไม่ใส่รองเท้าเวลาที่ขึ้นบนเรือ เพราะถือว่าเรือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ และมีความเชื่อเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ถ้าบุคลที่ไม่ใช่คนดีมีศีลธรรมมาเป็นหมอทำพิธีอาจทำให้เกิดอาเพศภัยอันตรายและไม่เป็นสิริมงคลกับเจ้าของเรือและลำเรือ

ชลันดา พันธุ์พานิช และภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2560) ศึกษาเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาการต่อเรือประมงพื้นบ้านในภาคตะวันออก พบว่า พิธีกรรมและความเชื่อเป็นวิถีปฏิบัติทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลกับชีวิต เป็นกำลังใจ และเป็นความสบายใจในการประกอบอาชีพทั้งอาชีพประมงและอาชีพการต่อเรือ ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้มีผลต่อจิตใจของผู้ประกอบอาชีพประมงและอาชีพการต่อเรือเชื่อว่าทำให้จับสัตว์น้ำได้มากขึ้น และมีความปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมาแต่โบราณ

วัชรชัย วิวัฒน์คุณากร (2564) ศึกษาเรื่องศาสนาผีในรัฐ พบว่า การดำรงอยู่ของศาสนาผีจะสะท้อนให้เห็นการครอบงำการปกครองและมุมมองของประชาชนที่มีต่อรัฐ และการดำรงชีวิตประจำวันของคนในรัฐที่

ยังคงผูกพันแนบแน่นกับความเชื่อโบราณอย่างศาสนาผีอย่างกลมกลืน ศาสนาผีมีการปรับตัวต่อยุคสมัยและการปกครองของรัฐอยู่ตลอดเวลา และในศตวรรษที่ 21 ศาสนาผียังคงอยู่ภายใต้บริบทของรัฐสมัยใหม่และโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะขยายอำนาจมากขึ้นและศาสนาผีไม่สามารถแก้ไขปัญหาของคนในสังคมได้ แต่ช่วยปลอบประโลมและหล่อเลี้ยงความหวังของคนในสังคมได้อย่างสมบูรณ์

สรุปได้ว่า แม่ย่านาง คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในพาหนะต่างๆ ซึ่งเชื่อว่าแม่ย่านางจะช่วยให้ความคุ้มครองแก่ผู้ขับขี่ยานพาหนะ แม่ย่านางเป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและมีการกราบไหว้บูชา เช่น ก่อนการใช้รถบรรทุกหรือเมื่อใช้รถบรรทุกเสร็จจะมีการนำเครื่องบูชาต่างๆ มาประกอบพิธี เพื่อเป็นการบอกกล่าวแม่ย่านางที่สถิตอยู่ในรถบรรทุกแต่ละคันให้ได้รับรู้ โดยเชื่อว่าแม่ย่านางจะปกป้องคุ้มครองไม่ให้เกิดอันตรายจากการขับขี และเพื่อให้มีมงคลต่อชีวิตและการประกอบอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยจะไม่มีกำหนดโครงสร้างไว้แน่นอน แต่เป็นเพียงการกำหนดประเด็นที่ต้องการจะศึกษา และสามารถเพิ่มเติมประเด็นที่น่าสนใจขณะทำการเก็บข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารตำรา ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 เสนอต่อกลุ่มงานวิชาการ ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคะแนน และผู้เชี่ยวชาญ โดยสรุปขั้นตอนการสร้างเครื่องมือได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อและขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยจะไม่มีกำหนดโครงสร้างไว้แน่นอน แต่เป็นเพียงการกำหนดประเด็นที่ต้องการจะศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอต่อกลุ่มงานวิชาการ

เสนอต่อกลุ่มงานวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเรียบร้อย และเพื่อพิจารณาแบบสัมภาษณ์แต่ละข้อว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการทำวิจัยและเพื่อหาค่า IOC โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้อง

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคะแนน

แบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคะแนนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้สูตร คำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item - Objective Congruence: IOC) ค่าความสอดคล้องที่ได้มีค่า ระหว่าง 0.67 – 1.00 และแก้ไขปรับปรุงแบบทดสอบตามคำแนะนำในข้อที่มีค่าความสอดคล้องไม่ถึง 0.50

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คณะผู้วิจัยทำการขอหนังสือจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อขออนุญาตลงพื้นที่เก็บข้อมูลและทำการประสานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้มีการอธิบายวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานวิจัยอย่างละเอียด ทั้งนี้คณะผู้วิจัยทำการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 เมื่อได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีการกำหนดโครงสร้างและนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การนำชุดข้อมูลของความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ ความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกของบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มาเปรียบเทียบกัน โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ความเชื่อเรื่องแม่ย่านางและรูปแบบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ (Descriptive)

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบความเชื่อในการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ได้รับความเชื่อเรื่องแม่ย่านางสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีความเชื่อมาตั้งแต่อดีตว่า แม่ย่านางเป็นรุกขเทวดาที่สิงสถิตอยู่ในต้นไม้ ซึ่งในสมัยก่อนการสร้างยานพาหนะ จะใช้ไม้เป็นวัสดุหลัก เช่น เรือ เกวียน เป็นต้น ซึ่งก่อนที่จะทำการตัดต้นไม้มาสร้างยานพาหนะ ต้องมีการไหว้กล่าวขอขมาแม่ย่านางด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน และผลไม้ เพื่อขอไม้

จากแม่ย่านางมาสร้างยานพาหนะหรือใช้ประโยชน์ เมื่อนำไม้มาสร้างพาหนะเสร็จ ก็ยังมีการไหว้บูชาแม่ย่านางอยู่ เพราะเชื่อว่าแม่ย่านางตามมาสติอยู่ในยานพาหนะด้วย

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมาแล้วพบว่า มีชุดความเชื่อเรื่องแม่ย่านางเหมือนกับผู้ให้ข้อมูลบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ แต่มีจุดแตกต่างของความเชื่อที่สำคัญ คือ ความเชื่อของบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเชื่อมาตั้งแต่อดีตว่าแม่ย่านางเป็นภูติผี ที่สิงสถิตอยู่ในต้นไม้ ด้วยความเชื่อที่ต่างกันนี้ เป็นมูลเหตุทำให้เครื่องบูชาของถวายต่าง ๆ มีความแตกต่างกันของทั้ง 2 พื้นที่

1.1 ความเชื่อด้านเครื่องบูชา

เครื่องบูชาที่ใช้ประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางของทั้ง 2 พื้นที่มีความเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างตรงที่ พื้นที่บ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการนำหมากพลู และยาสูบมาใช้เป็นเครื่องบูชาอีกด้วย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องแม่ย่านางที่ต่างกัน คือ บ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา เชื่อว่าแม่ย่านางเป็นรุกขเทวดา ส่วนบ้านยาย คำจังหวัดบุรีรัมย์เชื่อว่าแม่ย่านางเป็นภูติผี ด้วยเหตุนี้ทำให้เครื่องบูชาของทั้ง 2 พื้นที่มีความแตกต่างกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความเชื่อด้านเครื่องบูชาของบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา และบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์

ความเชื่อด้าน เครื่องบูชา	เปรียบเทียบความเชื่อด้านเครื่องบูชา	
	บ้านหนองหัวแรด	บ้านยายคำ
รูปเทียน	เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ	เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ
พวงมาลัยดอกดาวเรือง	แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง	แสดงถึงความเจริญรุ่งเรือง
หมากพลู	-	เป็นสิ่งที่สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์บริสุทธิ์
ยาสูบ	-	เป็นสิ่งที่มีความขลัง มีพลัง สร้างขวัญกำลังใจ

ความเชื่อด้าน เครื่องบูชา	เปรียบเทียบความเชื่อด้านเครื่องบูชา	
	บ้านหนองหัวแรด	บ้านยายคำ
น้ำแดง	เป็นสิ่งที่มีความขลัง มีพลัง สร้างขวัญ กำลังใจ	เชื่อว่าเป็นตัวแทนของเลือด ใช้สำหรับ พิธีการเช่นไหว้ภูตผี
กรวยดอกไม้	เป็นเครื่องสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์	-
สายสิญจน์	สามารถป้องกันอันตรายจากสิ่งไม่ดี ภูติผีปีศาจ	-
ประทัด	เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ส่งเสริมกิจการให้ เจริญรุ่งเรือง	-

1.2 ความเชื่อด้านอาหารที่นำมาถวาย

ความเชื่อเรื่องการนำผลไม้มงคลและของหวานที่นำมาถวายแก่แม่ย่านางของทั้ง 2 พื้นที่ มีความคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ บ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์มีการนำอาหารคาวมาถวายแม่ย่านาง จากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ข้อมูลว่า ในพื้นที่บ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการนำอาหารคาวมาถวายแม่ย่านาง เพราะเชื่อว่า แม่ย่านางเป็นภูตผี ซึ่งการไหว้ภูตผีนั่นต้องใช้เลือดเนื้อมาเช่นไหว้ (นางลำพัง จอมมะเริง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 มีนาคม 2565) อาหารคาวที่ชาวบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ นำมาถวายแม่ย่านาง มีอยู่ 6 อย่าง ได้แก่ ข้าวสุก หัวหมู ไก่ต้ม เป็ดต้ม ปลา และกุ้งลวก

ส่วนบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา จะไม่พบการนำอาหารคาวมาใช้ในการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง เนื่องจากคนในพื้นที่เชื่อว่า แม่ย่านางคือ รุกขเทวดา ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือกราบไหว้บูชา และจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า การไหว้แม่ย่านางนั้นต้องไหว้ด้วยสิ่งที่เป็นมงคล คือผลไม้ 9 อย่าง ได้แก่ มะขาม กล้วยน้ำว้า ขนุน สับปะรด มะพร้าว ทับทิม มะยม องุ่น ส้ม และอาหารหวาน 5 อย่าง ได้แก่ ขนมชั้น บัวลอย ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง (อ้อม ดิถะระโทก, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 มีนาคม 2565)

2. การประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุก

การเปรียบเทียบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับบ้านยายคำ ตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแบ่งออกได้ 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 เครื่องบูชา

เครื่องบูชาที่ใช้ในพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และ บ้านยายคำ ตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเครื่องบูชาบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 6 อย่าง ได้แก่ รูป เทียน พวงมาลัย กรวยดอกไม้ น้ำเปล่าและน้ำแดง ซึ่งมีความเหมือนกับบ้านยายคำจังหวัดบุรีรัมย์ ในส่วนของ รูป เทียน พวงมาลัย น้ำเปล่าและน้ำแดง ส่วนบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ไม่มีกรวยดอกไม้ แต่มีเครื่องบูชาเพิ่มขึ้นมา 3 อย่าง ได้แก่ หมากพลู ยาสูบและสุรา ดังนั้นจึงมีความแตกต่างกันกับบ้านหนองหัวแรดที่ห้ามนำสุรา มาถวายและใช้ในพิธีไหว้แม่ย่านาง เพราะเชื่อว่าจะเป็นการมอมเมาแม่ย่านางทำให้แม่ย่านางไม่สามารถปกป้องรักษาในระหว่างการขับชี่

2.2 อาหารคาว

อาหารคาวที่ใช้ถวายในพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และ บ้านยายคำ ตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ามีความแตกต่างกัน เพราะบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา ไม่นำอาหารคาวมาใช้ในการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง เนื่องจากคนในพื้นที่เชื่อว่า แม่ย่านางคือ รุกขเทวดา ซึ่งการไหว้เทวดาไม่นิยม นำอาหารคาวมาถวาย จึงมีความแตกต่างกับบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เชื่อว่าแม่ย่านาง คือ ภูตผี ดังนั้นจึงมีการนำอาหารคาว ได้แก่ ข้าวสุก หัวหมู ไก่ต้ม เป็ดต้ม ปลา และกุ้งลวก มาใช้ถวายในพิธีไหว้แม่ย่านาง

2.3 อาหารหวาน

อาหารหวานที่ใช้ถวายในพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และ บ้านยายคำ ตำบลยายแย้มวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ามีความเหมือนในส่วนของจำนวนชนิดของอาหารหวานคือมี 5 อย่างเหมือนกัน บ้านหนองหัวแรด แรด จังหวัดนครราชสีมา มีทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมชั้นและบัวลอย ส่วนบ้านยายคำจะมี ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมชั้น และถั่วฝู มีบางรายการที่แตกต่าง คือ บ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จะใช้ขนมถั่วฝูแทนบัวลอย เพราะเชื่อว่าขนมถั่วฝูจะช่วยให้กิจการธุรกิจเฟื่องฟู ดังชื่อของขนม

2.4 ผลไม้

ผลไม้ที่ใช้ถวายในพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ามีความเหมือนในการนำผลไม้มาถวายแม่ย่านาง บ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา ใช้ผลไม้มงคล 9 อย่าง ได้แก่ มะขาม กล้วยน้ำว้า ขนุน สับปะรด มะพร้าว ทับทิม มะยม องุ่น และส้ม บ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้ผลไม้มงคล 5 อย่าง ได้แก่ สับปะรด กล้วยสุก มะพร้าว ส้ม และสาลี่ แต่จะมีความแตกต่างกันคือจำนวนชนิดของผลไม้มงคลที่นำมาถวายแม่ย่านาง คือ บ้านหนองหัวแรด แรด จังหวัดนครราชสีมา มีอยู่ 9 อย่าง แต่ผลไม้มงคลที่นำมาถวายแม่ย่านางของบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีเพียง 5 อย่าง

2.5 อุปกรณ์

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีแม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าทั้งสองพื้นที่มีการใช้อุปกรณ์ที่เหมือนกัน คือ กรวย สายสิญจน์ กระถางรูป โตะ ถาด แก้วน้ำ ผ้าขาวบาง แต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่บ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา มีอุปกรณ์อีก 2 อย่าง เพิ่มเข้ามา คือ บัดและประทัด ซึ่งบ้านยายคำไม่มีการใช้บัดและประทัด เนื่องจากไม่มีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ บัด แต่ในส่วนของประทัดถึงแม้บ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จะไม่นำประทัดมาใช้ในการประกอบพิธี แต่ยังคงมีความเชื่อที่คล้ายกัน คือมีการบิแบตรถทำให้เกิดเสียงดังในพิธี เพราะเชื่อว่าจะทำให้กิจการธุรกิจเจริญรุ่งเรือง และโด่งดัง ดังนั้นบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จึงใช้วิธีบิแบตรถแทนการจุดประทัด

2.6 ขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง

ขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันในบางประการ ดังตารางที่ 2

โดยการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านหนองหัวแรด จะจัดพิธีขึ้นในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี และก่อนจัดพิธีไหว้แม่ย่านางต้องเตรียม เครื่องบูชา อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ผลไม้ และอาหารหวาน อีกทั้งยังต้องมีการจัดเตรียมรถ และจัดเตรียมสถานที่ให้พร้อม ซึ่งการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางเริ่มจากการจัดเตรียมรถโดยนำรถมาจอดเรียงหน้ากระดาน หันหน้ารถไปทางด้านทิศตะวันออก จากนั้นจัดโตะวางเครื่องบูชา และนำเครื่องบูชา ผลไม้ และอาหารหวานมาจัดวางบนโตะ และคล้องสายสิญจน์ตั้งแต่โตะบูชาไปยังรถทุกคันที่นำมาเข้าร่วมพิธี ก่อนเริ่มพิธีผู้ร่วมพิธีจะมานั่งรวมกันหน้าโตะ จากนั้นหมอธรรมเริ่มทำพิธี โดยการจุดธูปเทียน แล้วตั้งนะโม 3 จบ นำทองบทสวดไหว้แม่ย่านาง ต่อจากนั้นกล่าวขอพรในเรื่องที่ดีเมื่อก้าวเสร็จ นำรูป

ปักลงบนกระถางรูป หลังจากนั้นนำพวงมาลัยไปห้อยที่กระถางมองหลังภายในรถ และกรวยดอกไม้ปักไว้บริเวณป้ายทะเบียนหน้ารถทุกคัน (หลังเสร็จพิธีจะนำกรวยดอกไม้ไปไว้ในรถจนกว่าจะมีการทำพิธีไหว้แม่ย่านางอีกครั้งในปีถัดไป) พร้อมกล่าวขอพรอีกครั้ง เมื่อกล่าวเสร็จผู้เข้าร่วมพิธีจะบีบแตรรถ จากนั้นก็จะจุดประทัด และรอนจนกว่าธูปจะดับครบทุกดอก จากนั้นกล่าวคำลาของไหว้แม่ย่านาง แล้วนำมาแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ แบ่งใส่บาตแล้วไปแขวนไว้ ณ สถานที่ประกอบพิธี แบ่งใส่ภาชนะหรือใบตองวางที่บริเวณพื้นมุมรั้วของบ้านให้เป็นสิริมงคล หลังจากนั้นเจ้าภาพจะนำของไหว้แบ่งให้ผู้เข้าร่วมพิธีได้รับประทานเป็นอันเสร็จพิธี

ส่วนการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางของบ้านยายคำ จะเริ่มจัดขึ้นก่อนสิ้นปีหรือหลังวันที่ใช้งานรถบรรทุกโดยไม่มีการกำหนดวันที่แน่นอน ในการจัดพิธีต้องมีการนิมนต์พระภิกษุ เพื่อให้มาเป็นผู้นำประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง และก่อนจัดพิธี เจ้าภาพจะต้องทำความสะอาดรถบรรทุกเพื่อเตรียมเข้าพิธี จัดเตรียมเครื่องบูชา ได้แก่ เทียน รูป ดอกดาวเรือง สายสิญจน์ บทสวด น้ำแดง น้ำเปล่า สุรา หมากพลู ยาสูบ และจัดเตรียมผลไม้ จากนั้นจัดเตรียมในส่วนของการอาหารคาว ข้าวสุก และอาหารหวาน และจัดเตรียมสถานที่ ในวันประกอบพิธีเริ่มจากการนำธมาจุดเรียงหน้ากระดานแล้วหันหน้ารถไปทางด้านทิศตะวันออก จากนั้นเตรียมเครื่องบูชา ผลไม้ อาหารคาวหวาน มาวางไว้บนโต๊ะ เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว จึงนมัสการพระคุณเจ้า มาเป็นผู้นำประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง เริ่มจากการจุดเทียน รูป โดยแบ่งธูปให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธี จากนั้นตั้งนะโม 3 จบ ท่องบทสวดไหว้แม่ย่านาง และเจ้าภาพจะนำไปปักที่กระถางรูป ส่วนผู้เข้าร่วมพิธีก็จะนำธูปไปปักที่ผลไม้และอาหารคาวหวานให้ครบทุกชิ้น หลังจากปักธูปเสร็จแล้ว พระภิกษุจะประพรมน้ำมนต์แก่ผู้เข้าร่วมพิธีและรถที่นำมาเข้าร่วมพิธี จากนั้นจะนำพวงมาลัยไปคล้องไว้ที่กระถางมองหลังในรถ และบีบแตร หลังจากนั้นรอนธูปในกระถางธูปดับจนหมด แล้วจึงให้เจ้าภาพกล่าวคำลาของถวาย โดยให้ตั้งนะโม 3 จบ แล้วท่อง “พุทังลา ัมมัง ลา สังฆังลา” และท่อง “นะ เสสัง มังคะลา ยาจามะ” และแบ่งสันปันส่วนผลไม้ อาหารคาวหวาน ให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธี เป็นอันเสร็จพิธี

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางระหว่างบ้านหนองหัวแรดและบ้านยายคำ

การประกอบพิธี	เปรียบเทียบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง	
	บ้านหนองหัวแรด	บ้านยายคำ
วันประกอบพิธี	ปีใหม่ไทย หรือ วันที่ 13 เมษายน ของทุกปี	วันขึ้นปีใหม่หรือหลังจากเสร็จสิ้นการใช้รถ

การประกอบพิธี	เปรียบเทียบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง	
	บ้านหนองหัวแรด	บ้านยายคำ
ผู้นำประกอบพิธี	หมอธรรมเป็นผู้นำประกอบพิธี	พระภิกษุมาเป็นผู้นำประกอบพิธี
บทสวด	บทสวดถวายไหว้แม่ย่านาง	บทสวดถวายไหว้แม่ย่านาง
การปักธูป	นำธูปปักลงบนกระถางธูป	นำธูปไปปักที่ผลไม้และอาหารคาวหวาน ให้ครบทุกชิ้น
คำลาของไหว้แม่ ย่านาง	ตั้งนะโม 3 จบ แล้วท่อง “พุทธังลา อัมมัง ลา สังฆังลา” และท่อง “นะ เสสัง มังคะ ลา ยาจามะ”	ตั้งนะโม 3 จบ แล้วท่อง “พุทธังลา อัมมังลา สังฆังลา” และท่อง “นะ เสสัง มังคะลา ยาจามะ”
การแบ่งอาหาร ถวาย แม่ย่านาง	แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1 จะนำไปใส่บัตแล้ว ไปแขวนไว้ ณ สถานที่ประกอบพิธี ส่วนที่ 2 จะนำไปใส่ภาชนะหรือใบตองแล้วนำไปวาง ที่บริเวณพื้นมุมรั้วของบ้านให้เป็นสิ่ทิศและ วางที่ต่อไม้หรือกำแพงบ้าน ส่วนที่ 3 แบ่ง ให้ผู้เข้าร่วมพิธี	แบ่งส่นปันส่วนผลไม้ อาหารคาว อาหาร หวาน ให้แก่ผู้เข้าร่วมพิธีจนหมด

อภิปรายผล

สภาพทั่วไปของพื้นที่บ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา และบ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านสภาพภูมิประเทศ ที่ส่วนใหญ่มีการทำเกษตรกรรม อีกทั้งสองพื้นที่นี้ยังปรากฏความเชื่อเรื่องแม่ย่านาง ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรลบรรทุก ระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ จะมีความแตกต่างกันหรือไม่ คณะผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะทำวิจัยครั้งนี้

โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องแม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านางรถบรรทุก ระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความแตกต่างกัน

ทั้งนี้เป็นเพราะสองพื้นที่มีความเชื่อที่แตกต่างกัน โดยที่บ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา เชื่อว่าแม่ย่านางเป็นรุกขเทวดา ส่วนบ้านยายคำมีความเชื่อว่าแม่ย่านางเป็นภูติผี ด้วยเหตุนี้สิ่งของที่นำมาถวายรวมถึงขั้นตอนจึงมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ บ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา จะถวายอาหารหวาน และผลไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐธิดา พรณรัตน์ (2559) การสร้างความหมาย “แม่ย่านางเรือ” ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับแม่ย่านางเรือและการสร้างความหมายเกี่ยวกับแม่ย่านางเรือของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า การให้ความเคารพบูชาแม่ย่านางเรือจะมีการประกอบพิธีบูชาแม่ย่านางเรือก่อนออกทะเลด้วยอาหารคาวหวานที่มี ซึ่งส่วนใหญ่ชาวประมงพื้นบ้านมักใช้ขนมหวานในท้องถิ่น เช่น ข้าวเหนียวเหลืองมุล น้ำชา ผลไม้ ซึ่งเป็นอาหารในชีวิตประจำวันได้ทีนิยมบริโภคอาหารลักษณะนี้ ในการเซ่นไหว้แม่ย่านางเรือก่อนออกทะเลหาปลา

การบูชาแม่ย่านางรถบรรทุกของบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมาจะถวายสิ่งที่เป็นของมงคล และจะไม่นำอาหารคาวและสุรามาถวาย เพราะเชื่อว่าการถวายอาหารคาวเป็นการถวายให้ภูติผี ไม่ถวายสุราเชื่อว่าแม่ย่านางเป็นผู้คุ้มครองยานพาหนะ หากถวายสุราจะทำให้แม่ย่านางมัวเมาไม่สามารถปกป้องรักษาและผู้ขับขี่ได้ ในทางกลับกันบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จะมีการถวายทั้งอาหารคาว อาหารหวาน ผลไม้ และสุรา เพราะเชื่อว่าแม่ย่านางเป็น ภูติผี สามารถรับของถวายที่เป็นอาหารคาวและสุราได้ เพราะถือว่าภูติผีก็ถือว่าเปรียบเสมือนคนที่เสียชีวิตไป ดังนั้นก็สามารถทานเหมือนกับคนทั่วไปได้เช่นกัน มีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของชญาณี ประกอบชาติ (2552) พิธีกรรมบูชาแม่ย่านางเรือในกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์วิจัยคือ 1) ศึกษาถึงพิธีกรรมการบูชาแม่ย่านางเรือ และความเชื่อที่เกี่ยวกับอาชีพประมงในกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลปากน้ำปราณ 2) ศึกษาถึงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมการบูชาแม่ย่านางเรือในกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลปากน้ำปราณ ที่พบว่า อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมการบูชาแม่ย่านางเรือได้แก่ ดอกไม้ เช่น ดอกดาวเรือง ดอกกล้วยไม้ ดอกอัญชัน ใบไม้ที่เป็นสิริมงคล คือ ใบเงิน ใบทอง ใบนาค กิ่งทับทิม อดิไขนุ่น อย่างละ 9 ยอดอาหารคาว คือ ต้มปลา ปลาหมึก เป็ดต้ม ไก่ต้ม ไข่

ต้ม ปลาหมึกแห้ง เนื้อหมูสามชั้น ข้าวสวย อาหารหวาน คือ ขนมชั้น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ฟักเชื่อม ขนมต้มแดงต้มขาว ขนมจัญญับ ผลไม้มงคล 5 อย่าง 7 อย่าง หรือ 9 อย่างก็ได้ เช่น กล้วย ชมพู เงาะ สับปะรด มะพร้าวสับ มะม่วง ขนุน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลไม้ที่มงคลอีกมากมายที่จัดแจงเพิ่มเติมตามฤดูกาลบ้างตามลักษณะความหมายที่เป็นนัยแสดงถึงความมงคลและอื่นๆ เช่น ผ้าสามสี บายศรี กระดาษเงิน กระดาษทอง รูป 9 ดอก น้ำมันต์ 1 ชัน เหล้าขาว น้ำเปล่า กระเทียม 9 หัว ทั้งนี้ (เครื่องบูชาอาจมีมากกว่านี้ หรือน้อยกว่านี้ก็ได้ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ของเจ้าของเรือและความชอบของเมียนางเรือในแต่ละลำ

ในด้านขั้นตอนการประกอบพิธีไหว้เมียนางทั้งสองพื้นที่มีส่วนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ วันในการประกอบพิธีไหว้เมียนางบ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมา จะกำหนดวันที่แน่นอน ส่วนบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์จะไม่มีกำหนดวัน ซึ่งจะจัดขึ้นก่อนวันขึ้นปีใหม่หรือหลังจากเสร็จสิ้นการไ้รถบรทุก นอกจากนี้ในด้านผู้นำประกอบพิธียังพบความแตกต่าง โดยที่บ้านหนองหัวแรด จังหวัดนครราชสีมาจะให้หมอธรรมเป็นผู้นำประกอบพิธี ส่วนบ้านยายคำ จังหวัดบุรีรัมย์ จำเป็นจะต้องนิมนต์พระภิกษุมานำประกอบพิธี การปกรูปด้วยความเชื่อทั้งสองพื้นที่ต่างกันการปฏิบัติก็ต่างกันไปด้วยบ้านหนองหัวแรดจะปกรวมที่กระถาง ส่วนบ้านยายคำจะปักกับสิ่งของที่ถวายเป็นอีกประการที่มีความแตกต่างคือการจุดประทัดของบ้านหนองหัวแรด ส่วนบ้านยายคำไม่มีการจุดประทัดแต่จะมีแค่เพียงการبيبแตรรถ ซึ่งมีความเชื่อที่คล้ายกันคือเพื่อให้กิจการธุรกิจมีชื่อเสียงโด่งดังเหมือนดังเสียงประทัดเสียงแตรรถ ถึงแม้จะมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันแต่ทั้งสองพื้นที่ยังมีความเชื่อที่ว่าเมียนางเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่กับยานพาหนะ จึงมีการกราบไหว้บูชาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความเชื่อและการประกอบพิธีไหว้เมียนางรถบรทุกระหว่างบ้านหนองหัวแรด ตำบลแหลมทอง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กับ บ้านยายคำ ตำบลยายแยมวัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นสำคัญที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

1.1 การอนุรักษ์พิธีไหว้เมียนางรถบรทุกให้ดำรงอยู่ จะต้องคำนึงถึงความเชื่อและการปฏิบัติที่มีรูปแบบเฉพาะ เพื่อให้พิธีไหว้เมียนางยังคงมีความเป็นเอกลักษณ์ตามรูปแบบของแต่ละพื้นที่

1.2 หน่วยงานในระดับตำบลหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาและบันทึกจัดเก็บข้อมูลความเป็นเอกลักษณ์ของการประกอบพิธีไหว้เมียนาง เพื่อนำข้อมูลไปใช้พัฒนาและสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความเปลี่ยนแปลงของการประกอบพิธีไหว้แม่ย่านาง โดยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงไปของพิธีไหว้แม่ย่านาง

2.2 ศึกษาการส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่การประกอบพิธีกรรมไหว้แม่ย่านางรอบรรทุก

เอกสารอ้างอิง

ชญาณี ประกอบชาติ (2552). พิธีกรรมการบูชาแม่ย่านางเรือในกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลปากน้ำ

ปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเขตสารสนเทศเพชรบุรี

ชลันดา พันธุ์พานิช และภาณุพงศ์ อุดมศิลป์. (2560). การศึกษาภูมิปัญญาการต่อเรือประมงพื้นบ้านในภาค

ตะวันออก. วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 32(9), น. 7-24. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565. จาก

<http://ejournals.swu.ac.th/index.php/hm/article/view/11427>

ณัฐธินิชา พรณรัตน์. (2559). การสร้างความหมายเกี่ยวกับ“แม่ย่านางเรือ”ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัด

สงขลา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10(23), น. 33-40. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565. จาก

http://www.thonburi.ac.th/journal/Document/10-23/Journal10_23_3.pdf

ถาวร สิกขโกศล. (24 พฤษภาคม 2561). เจ้าแม่ทับทิม-แม่ย่านาง จากจีนสู่ไทย. ไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 9

กุมภาพันธ์ 2565. จาก <https://www.thairath.co.th/newspaper/columns/1289256>

พระใบฎีกาหัตถ์ กิตติโนโท (2563). วิถีแห่งความเชื่อของชาวพุทธในสังคมไทย. วารสาร มจร.เลย ปริทัศน์,

1(2), น.54-65. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565,

จาก <https://so05.tcithaijo.org/index.php/MCUL/article/view/257707/173716>

วัชรชัย วิวัฒน์คุณากร (2564). ศาสนาผีในรัฐไทย. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ, 2(2), น. 70-76.

สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565. จาก [https://so05.tci-](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/TRDMJOPLSU/article/download/254247/171881/)

[thaijo.org/index.php/TRDMJOPLSU/article/download/254247/171881/](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/TRDMJOPLSU/article/download/254247/171881/)

สมบัติ พลายน้อย (2560). เกิดในเรือ. กรุงเทพฯ : พิมพ์คำรณพรเพ็ญ เหล็กดีพิเศษ.

อภิลักษณ์ เกษมผลกุล (2560). เจาะลึก “กราบรถ” ในวัฒนธรรมไทย หลักฐานทางคติชนแห่งพิธีกรรม-ความ

เชื่อเรื่องพาหนะ. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก [https://www.silpa-](https://www.silpa-mag.com/culture/article_40721?fbclid=IwAR0LEsqgChWBmTrMQPqCEvXf8iCEJXSnNZ8A3zYx65B2M9XhSe_k0aVoYVo)

[mag.com/culture/article_40721?fbclid=IwAR0LEsqgChWBmTrMQPqCEvXf8iCEJXSnNZ8](https://www.silpa-mag.com/culture/article_40721?fbclid=IwAR0LEsqgChWBmTrMQPqCEvXf8iCEJXSnNZ8A3zYx65B2M9XhSe_k0aVoYVo)

[A3zYx65B2M9XhSe_k0aVoYVo](https://www.silpa-mag.com/culture/article_40721?fbclid=IwAR0LEsqgChWBmTrMQPqCEvXf8iCEJXSnNZ8A3zYx65B2M9XhSe_k0aVoYVo)